

BRUNO BANDULET
ZADNJA LETA EVRA

Mengeš, 2011

Bruno Bandulet

**ZADNJA LETA
EVRA**

CIC
TAM ALTAE
SUNT RADICES
STULTITIAE
ER
ON

Bruno Bandulet
ZADNJA LETA EVRA

Prevedla Izidora Koštomaj
Opremil Žiga Valetič
Prelom Marko Avanzo
Uredil Andrej Poznič
Izdala založba Ciceron, 2011
Natisnila Tiskarna Radovljica

Naslov izvirnika: Die letzten Jahre des Euro
Copyright © Kopp Verlag, 2010
Copyright © za izdajo v slovenščini založba Ciceron, 2011

Naklada 700 izvodov

V skladu z Zakonom o avtorskih in sorodnih pravicah je brez pisnega dovoljenja založbe prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, tudi fotokopiranje, tiskanje ali shranjevanje.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

336.74:061.1EU

BANDULET, Bruno

Zadnja leta evra / Bruno Bandulet ; [prevedla Izidora Koštomaj].
- Mengeš : Ciceron, 2011

Prevod dela: Die letzten Jahre des Euro

ISBN 978-961-6627-19-1

255101952

KAZALO

Uvodna beseda	9
1. ZAČETEK IN PRVA DOMINA	13
NOVI DENAR: X IN Y	13
NA KONCU JE BIL EICHEL PAMETNEJŠI	16
UVOD V KRIZO	17
GROZNA HIŠA GOLDMAN SACHS	20
2. PREKLETSTVO DENARJA	25
TEORETIČNO JE EVROPSKA CENTRALNA BANKA NEODVISNA	27
KAJ JE PRAVZAPRAV STABILIZACIJA CEN?	29
NENADZOROVANA RAST KOLIČINE DENARJA V OBTOKU	31
DVE VRSTI DENARJA, DVA IZDAJATELJA	34
KAKO BANKE USTVARJAJO DENAR	35
KRIZE KOT POSLEDICA SISTEMA	37
3. POT V MAASTRICHT	41
NEMŠKA MARKA KOT ATOMSKA BOMBA	42
KOHL SE JE ŽE LETA 1988 ZAROTIL PROTI CENTRALNI BANKI	45
PÖHLOVA NAPAČNA PRESOJA	47
KOHLOV PORAZ V MAASTRICHTU	48
NEPOTREBNA CENA PONOVDNE ZDRUŽITVE	49

4. SPOPAD ZA EVRO 53

WAIGEL SE NI PRAV NIČESAR NAUČIL 53

ILUZIJA KONVERGENCE 56

MAASTRICHTSKI KRITERIJI 57

NEIZPOLNJENE OBLJUBE

NEMŠKEGA PARLAMENTA 59

BRUNNER NASTAVI GLAVO NA TNALO 61

JALOVI UGOVORI ZVEZE SVOBODNIH

DRŽAVLJANOV 62

NEMŠKA NAGNJENOST K SAMOPOVELIČEVANJU 67

TAKO IMENOVANI PAKT STABILNOSTI 69

DUBLIN: EVRO-FRANK NAMESTO EVRO-MARKA 71

5. EVRO V IGRI MOČI 75

LETA 1997 JE BERGSTEIN PRIČAKOVAL

TRDEN EVRO 77

EVRO IN DOLAR STA RELATIVNI VELIČINI 78

VALUTNI CIKLI OD 50-TIH LET DALJE 79

LETA 2005 JE PRIŠLO DO PRVE KRIZE EVRA 81

KAKO JE FINANČNA KRIZA KORISTILA ZDA 84

MOČ AMERIŠKEGA SISTEMA ZVEZNIH REZERV 87

KAJ GIBLJE MENJALNE TEČAJE 90

ZAKAJ TUDI DOLAR NE PREDSTAVLJA VARNEGA

PRISTANA 93

6. PAST 97

EKONOMISTI SO SVARILI JASNO IN GLASNO 98

NESPAMET VLADAJOČIH 100

SESTAVA OBLASTI EVROPSKE UNIJE 101

PREVZGOJA EVROPEJCEV	103
ALTERNATIVE EVRU IN EVROPSKI UNIJI	106
ŠVICA, MODEL USPEHA	109
PONOVNI VZPON NEMČIJE ...	111
... IN DRŽAVNA IDEOLOGIJA PO ADENAUERJEVEM OBDOBJU	112
STRAHOTNI KONFORMIZEM BERLINA	115
GRČIJA, SOD BREZ DNA	116
7. ZADNJA LETA EVRA	119
NA OBZORJU NI VIDETI SREČNEGA KONCA	121
POLOŽAJ V DRŽAVAH PIGS	122
ZA KATERE DOLGOVE GRE	126
DA, DRŽAVE LAHKO PROPADEJO	128
CIKLUSI DRŽAVNIH BANKROTOV	130
MEŠANI BLAGOSLOV: NEMČIJA V EU	132
IZVIRNI GREH SE JE ZGODIL MAJA 2010	135
750 MILIJARD ZA KRIZNO UKREPANJE	137
KDAJ SE JE ECB NAUČILA TISKATI DENAR	139
EVRO OBMOČJE TONE V MOČVIRJU DOLGOV	142
POT V INFLACIJO	144
NEMŠKA MARKA KOT IZHOD V ZADNJI SILI	146
SKLEPNA BESEDA: KAJ STORITI?	149
BAZNI SCENARIJ: STANJE DOLGOV 2010 IN 2020	155

Literatura 175

Tretje poglavje

POT V MAASTRICHT

Komaj so se državljani pokojne vzhodne Nemčije privadili na svoj novi denar, že sta Theo Waigel in Hans-Dietrich Genscher 7. februarja 1992 skupaj s svojimi evropskimi kolegi v nizozemskem obmejnem kraju Maastricht podpisala pogodbo, ki je zapečatila usodo nemške marke in sprožila proces, ki so ga narekovali predvsem odkriti ali prikriti politični interesi, ekonomskih razlogov zanjo pa je bilo zelo malo.

Genscher je bil zvit taktik, poln trikov in mojster praznega govoričenja, Waigel pa strankarski politik iz Švabske, velik mešalec megle, ki je Nemcem prodal evro kot veliko pridobitev – kar nikoli ni bil in nikoli ne more postati. Toda evro bi dobili tudi brez teh dveh; nikoli pa ne brez treh ključnih igralcev v tej veliki drami: Jacquesa Delorsa, François Mitterranda in Helmuta Kohla.

Jacques Delors je francoski socialist, ki je bil v letih od 1981 do 1984 kot finančni in gospodarski minister odgovoren za sprva slaboten in pozneje nekoliko trdnejši francoski frank (takšno je bilo nihanje francoske valute vse od obdobja med dvema vojnama naprej). Zaslužen je za uresničitev ideje evropskega notranjega trga, in v svojem dolgem predsednikovanju Evropski komisiji od leta 1985 do 1995 je več kot kdorkoli prej ali pozneje prispeval k močnejši integraciji in harmonizaciji. Je zelo nadarjen, hladnokrven tehokrat ter centralist in birokrat v duhu značilnega francoskega gospodarskega etatizma.

Potem je tu njegov politični prijatelj iz Pfalza Helmut Kohl, ki je bil nemški kancler od leta 1982. Zdelo se je, da ne bo nikoli konca njegovi hromeči vladavini, dokler mu ni spodrsnilo na volitvah leta 1998. Politik, ki je bil med drugim vpleten v nikoli razjasnjen finančni škandal, je volivcem obljubljal duhovno

in moralno prenovo, ki je ni nikoli uresničil. Bil je prvi kancler ponovno združene Nemčije, in kot izpričan ekonomski diletant je leta 1990 v imenu nemške valutne unije dovolil zamenjavo vzhodnonemške marke v trdno zahodnonemško marko v razmerju ena proti ena. Že tako nekonkurenčni trg nekdanje vzhodne Nemčije se je zato popolnoma sesul, vzhodne pokrajine združene Nemčije pa so postale redne prejemnice državnih subvencij. Usodno napako je nato ponovil pri Evropski monetarni uniji, ko so državam južne Evrope s šibkimi valutami vsilili trdnejšo valuto, čeprav ji gospodarsko niso bile dorasle.

In končno še François Mitterrand, tretji v tej navezi: bil je francoski predsednik v letih 1981-1995, socialist, sicer pa zelo izobražen politični cinik, ki je med vojno hkrati delal za vichyjsko vlado in za francosko odporniško gibanje. Bil je francoski domoljub in premeten strateg, ki je znal izkoristiti razpad vzhodnega bloka in neizogibno nemško združitev, za katero je od Kohla v zamenjavo zahteval odpravo nemške marke – treba pa je ob tem priznati, da je bil brez tistega sicer tako značilnega in globoko zakoreninjenega protinemškega razpoloženja, in je bil nekoč celo sposoben pravih besed za nemško vojsko. Uspelo mu je temeljito spremeniti evropsko pokrajino in jo prilagoditi francoskim interesom.

NEMŠKA MARKA KOT ATOMSKA BOMBA

Prvi neodložni koraki k novi evropski valutni ureditvi so bili narejeni že v sedemdesetih letih. Že leta 1970 je bil pripravljen – in nikoli uresničen – načrt gospodarske in monetarne unije članic Evropske skupnosti do leta 1980. Leta 1972 je bila vzpostavljena tako imenovana evropska valutna kača, sistem, ki je omejeval medsebojno nihanje tečajev valut držav članic skupnosti. Naposled pa je bil marca 1979 pod vodstvom Helmuta Schmidta in Giscarda d'Estainga ustvarjen Evropski monetarni sistem (EMS), ki naj bi tesneje povezal valute članic, kar pa mu ni povsem uspelo.

Vendar pa je bil EMS stvarnejši od današnjega sistema evra, saj je omogočal nebolečo devalvacijo šibkejših valut, kadar se je pokazalo, da prihaja do prevelikih razlik v produktivnosti, stopnjah inflacije in obrestnih merah sodelujočih držav. EMS ni bil popoln, vendar je dihal in je bil prilagodljiv.

Poleg švicarskega franka je kot sidro sistema delovala nemška marka, ki je bila najtrdnjša valuta. Marka in denarna politika nemške centralne banke sta bili merilo za vse druge valute. In prav to ni dišalo Francozom. "Območje evropskega valutnega sistema je nemško območje", se je pritoževal Mitterrand marca 1989.

Še jasnejši je bil Mitterrandov zunanjepolitični svetovalec Jacques Attali v pogajanjih med nemško in francosko vlado v začetku leta 1988 v Bonnu. Ko so Nemci dali pobudo za ustanovitev skupnega sveta za obrambo in hoteli soodločiti pri uporabi francoskega atomskega orožja na nemških tleh, je Attali navrgel: "Da bi v pogovoru ohranili ravnotežje, bi rad spregovoril tudi o nemški atomski bombi."

"Saj vendar veste, da nimamo nikakršne atomske bombe", so odgovorili Nemci. Attali jim je zabrusil: "Mislim na nemško marko." To primerjavo je rad uporabljal tudi Mitterrand. Ko se je 5. februarja 1988 v Parizu srečal z avstrijskim zveznim kanclerjem Franzem Wranitzkim, je francoski predsednik izjavil: "Nemčija je znova pridobila gospodarsko moč, vendar ji ni do tega, da bi jo delila z drugimi."

V knjigi angleškega finančnega strokovnjaka Davida Marsha, ki je izšla leta 2009 z naslovom *Euro*, lahko preberemo, da je Mitterrand v zasebnih pogovorih v Elizejski palači ("toda nikoli v prisotnosti Nemcev") označil marko kot nemško kompenzacijo, ker ne smejo imeti jedrskega orožja. "Nemška marka je na nek način njihova jedrska moč", je rekel Mitterrand na seji svojega ministrskega sveta 17. avgusta 1988. S tem pa smo tudi že skoraj vse povedali o francoskih motivih, ki so tlakovali pot do Maastrichtskega sporazuma.

Usmeritve za Evropsko monetarno unijo so bile pripravljene

previdno in za javnost skorajda neopazno že poleti 1988, točneje junija, ko je Evropski svet (gremij predsednikov vlad) pooblastil odbor ekspertov pod vodstvom Jacquesa Delorsa, naj izdela predloge za ustanovitev monetarne unije. Skupina je poročilo pripravila v letu dni in ga maja 1989 predstavila Evropskemu svetu, ta pa je že junija dal zeleno luč za vzpostavljajanje monetarne unije v treh korakih. Prva faza se je začela junija 1990.

S tem je bila Maastrichtska pogodba načeloma že načrtana, četudi še ni bila podpisana in potrjena. Nenazadnje se je to lahko zgodilo tudi zato, ker je predsednik nemške centralne banke Karl Otto Pöhl nezaslišano podcenjeval vztrajnost "poklicnega Evropejca" Delorsa. "Delorovo poročilo je bilo precej zmedena fikcija", je Pöhl pozneje pripovedoval Davidu Marshu, "nikakor si nisem mislil, da bi lahko v predvidenem času vzpostavili monetarno unijo, ki bi imela svojo evropsko centralno banko. Prepričan sem bil, da je to zadeva, kar se morda lahko zgodi nekoč v naslednjih stotih letih."

Kako se človek lahko tako zmoti! Pöhl očitno ni prebral *Enotne evropske listine* iz leta 1987 ali pa je ni jemal resno – kajti že v njej je bila kot dolgoročni cilj zapisana enotna evropska valuta.

Drug francoski poskus, da bi ušli diktatu nemške centralne banke in oslabili območje nemške marke, je bil novembra 1987, ko sta francoska in nemška vlada ustanovili skupni "finančno-gospodarski svet", da bi obrzdali do tedaj neodvisno nemško centralno banko. Svet naj bi bil mednarodnopravno vezan na nemško-francoski sporazum, ki sta ga leta 1963 sklenila Adenauer in de Gaulle. Za tem manevrom sta stala Helmut Kohl in njegov zunanji minister Genscher. Vpleten je bil tudi finančni minister Stoltenberg. Ta se je, najverjetneje po Kohlovih navodilih, celo upiral, ko je predsednik centralne banke Karl Otto Pöhl od njega zahteval vpogled v osnutek sporazuma. Pöhl si je moral besedilo priskrbeti pri francoskem kolegu. Ko se je svet Centralne banke v Frankfurtu uprl

in zvezna vlada ni našla dovolj podpore v javnosti, je moral Kohl načrt začasno umakniti. Dali so ga na hladno.

Znamenja za konec alarma pa še ni bilo. Kot smo že povedali, je Jacques Delors leta 1988 prevzel vodenje ekspertne skupine, ki naj bi pripravila osnutek Evropske monetarne unije. V skupini so sodelovali vsi guvernerji centralnih bank Evropske skupnosti, med njimi tudi Pöhl, ki se je pozneje na smrt sporekel z zveznim kanclerjem zaradi monetarne unije obeh Nemčij.

Nenavadno vlogo pri tem je imel takrat zunanji minister Genscher. Februarja 1988 je brez dogovora s Kohlom ali njegovim finančnim ministrom Gerhardom Stoltenbergom objavil pet strani dolg memorandum, v katerem se je zavzel za ustanovitev Evropske centralne banke in za uvedbo evropske denarne enote ECU, "najprej kot vzporedne valute, pozneje pa kot enotne valute skupnosti". Vseeno pa obstaja dvom, da je bil res Genscher tisti, ki je "vse spravil v tek" (tako pravi nekdanji predsednik centralne banke Tietmeyer). Bil je sicer prvi od visokih nemških politikov, ki se je tako očitno odrekel marki, vendar pa je končno odločitev o tem lahko sprejel le Kohl.

Po izjavi Kohlovega zunanjepolitičnega svetovalca Joachima Bitterlicha, naj bi kocke padle 4. januarja 1990 na Mitterrandovem posestvu Latche pri Biarritz. Takrat je Mitterrand dobil Kohlovo "jasno in odločno soglasje", da si bo "z vsemi močmi" prizadeval za evropsko integracijo, v tem okviru pa tudi za uvedbo skupne valute in za ustanovitev Evropske centralne banke.

KOHL SE JE ŽE LETA 1988 ZAROTIL PROTI CENTRALNI BANKI

Kar je Kohl obljubil francoskemu predsedniku in takrat še skrival pred lastnimi volivci, je pripravljal že dve leti prej. Leta 1988 je obiskal svet nemške centralne banke v Frankfurtu in prvič odkril svoje karte. "V monetarni uniji" je povedal osuplim bankirjem, "se moramo zblížati s Francijo. To je nujnost,

ki jo moramo sprejeti prav tako kot spremembo vremena. Kadar ugotovimo, da ne gre več naprej, je treba ukrepati drugače. To je bistvo politike."

Gospodje v veliki sejni dvorani osrednje nemške banke so za temi napihnjnimi besedami zaslutili pravi namen. "Vedeli smo, da bo, če bo treba, prodal tudi centralno banko", je izjavil eden od članov sveta.

Da so se Kohl, Delors in francoski predsednik Mitterrand že leta 1988 zarotili proti nemški centralni banki in nemški marki in pri tem namerno pustili javnost v nevednosti, je očitno tudi iz Pöhllove izjave, ki jo je v dal v nekem manjšem krogu leto pozneje: "Ko bo načrt postal znan in bo nemška javnost dojela, kaj se dogaja za njenim hrbtom – predvsem, da gre za njihov denar in da v prihodnje odločitev ne bo več sprejemala nemška, temveč neka nova osrednja banka, – takrat se bo sprožil velik plaz nasprotovanja, v to sem prepričan."

Toda upor se je takrat že začel, in sicer na Bavarskem. Nemško-francoski začetek pogajanj v novembru 1987 je spodbudil predsednika bavarske deželne centralne banke Lotharja Müllerja, da je napisal pismo deželni vladi v Münchnu: "Zaradi napačno razumljene evropske pripravljenosti na kompromise ne bi smeli žrtvovati še monetarne politike in nemške hranilne knjižice."

Deželno vlado je takrat vodil Josef Strauß, predhodnik in politični mentor Edmunda Stoiberja. Vse življenje je bil prepričan Evropejec, pa se kljub temu (ali pa morda ravno zato) ni mogel sprijazniti s Kohlovim monetarno-političnim slepomišljenjem. Strauß je pisal kanclerju: "Komu bi lahko koristil naš marš v šibko monetarno unijo, v harmonizacijo, ki nas bo vodila k višji inflaciji ter v gospodarsko in proračunsko politiko kratkega diha?"

Ne da bi mogel slutiti, je Strauß že takrat zastavil vprašanje, ki je postalo letu 2010 še kako aktualno. Vendar pa je podcenjeval vztrajnost Kohla in njegovih zaveznikov v Bruslju in Parizu – tako kot so njihovo vztrajnost podcenjevali še mnogi drugi.

PÖHLOVA NAPAČNA PRESOJA

Enako napako je storil Karl Otto Pöhl. Vključen je bil v predhodna pogajanja, smel je sodelovati celo pri nastajanju statuta ECB, kakršen je bil potem sprejet v Maastrichtsko pogodbo – in vendar je predolgo verjel, da se lahko igra s časom.

Prvič se je uštel, ko je bil prepričan, da Francija ne bo sprejela statuta evropske centralne banke po nemškem vzoru. Drugič pa takrat, ko je zaupal, da bo nemška zvezna vlada vztrajala pri povezanosti med politično unijo in monetarno. Ker Pariz ni dal kaj dosti na pravo politično evropsko unijo, v kateri bi se morala Francija odpovedati delu svoje politične suverenosti, je Pöhl verjel, da tudi za monetarno unijo ni nobenih možnosti.

Tako je vsaj kazalo, ko je Pöhl 19. septembra 1990 na frankfurtski borzi klepetal s finančnimi strokovnjaki. Na tem srečanju sem bil tudi sam prisoten in sem si tega mogočnega moža lahko ogledal od blizu: neprisiljena drža, elegantna obleka, svetovljanski pogled, zlati manšetni gumbi, smisel za ironijo in samoironijo. Kontrast z njegovim nasprotnikom Kohlom ne bi mogel biti prepričljivejši!

Kot predsednik odbora guvernerjev evropskih centralnih bank je Pöhl ugotavljal: „Nismo proti temu, da bi nekoč obstajala evropska centralna banka in skupna evropska valuta.“ Poudarek je bil na *nekoč* – in to je izjavil le slabo leto prej, preden je bil decembra 1991 v Maastrichtu parafiran sporazum!

Pöhl se je pritoževal nad "vedno novimi usmeritvami, ki nam jih pošilja velikanska bruseljska birokracija", naklonjeno je govoril o evro-skeptični britanski predsednici vlade Margaret Thatcher, komisiji evropske skupnosti pa je očital, da poskuša delovati kot evropska "nad-vlada" – predvsem pa je zavrnil vsakršen avtomatizem na poti v monetarno unijo. Od vlad je zahteval, naj "si ne dovolijo, da s simboličnimi datumi nad nami izvajajo časovni pritisk".

Očitno je Pöhl taktično poskušal postavljati tako visoke pogoje za sprejem v monetarno unijo, da bi jih Francija in druge

države ne mogle sprejeti. Pri tem je mislil predvsem na popolno neodvisnost centralne banke, kar je bilo v popolnem nasprotju s francosko tradicijo centralnega bančništva. "Nisem prepričan, da bodo pogoltnili to kost", je takrat menil Pöhl.

Na koncu pa je opozarjal še na enormne stroške v obliki subvencij, ki jih bo povzročila monetarna unija. Kajti ko ne bo več možnosti prilagajanja menjalnih tečajev med evropskimi valutami, je napovedoval, bodo potrebna "prilagajanja" na trgu dela in na področju finančnih transferjev. Mislil je seveda na večjo brezposelnost v državah na jugu Evrope, zaradi česar bodo potrebne večje subvencije iz nemške blagajne.

V imenu nemških zveznih denarnih oblasti je Pöhl v Frankfurtu svaril: "V takšnem procesu bi veliko izgubili. Za Nemčijo bi to pomenilo, da bi nemško marko žrtvovali na evropskem oltarju. Vemo, kaj imamo. Ne vemo pa, kaj bomo dobili."

KOHL OV PORAZ V MAASTRICHTU

Leta 1990 ni nihče slutil, da bo Kohl v Maastrichtu izdal svoje lastne pogajalske cilje, doživel največji diplomatski poraz in na koncu ta polom še prodal kot svoj evropski dosežek.

Vedno je bil povsem prepričan o nujnosti sozvočja med monetarno in politično unijo. 27. avgusta 1991, ko se je Pöhl poslovil od svojega položaja, je Kohl pojasnjeval: "Med našimi osnovnimi pogajalskimi stališči, ki se jim ne bomo odpovedali, je tudi zahteva, da obe medvladni konferenci, o gospodarski in monetarni uniji ter o politični uniji, sestavljata neločljivo pogajalsko celoto." (Obe konferenci za pripravo maastrichtskega sporazuma sta potekali hkrati.)

Kohl in Mitterrand sta se štiri mesece po odločujočem evropskem vrhu decembra 1989 v Straßburgu tudi v resnici dogovorila za "vzporedno" obravnavo monetarne in politične unije. Ko so Kohla le nekaj dni pred maastrichtsko konferenco vprašali, kaj bo storil, če se bodo na koncu dogovorili zgolj o monetarni uniji, o politični dosegli le kakšen zasilen kompromis, je odgovoril: "Potem bo zaropotalo."

Politične unije Kohl v Maastrichtu ni dobil, čeprav je zanjo žrtvoval nemško marko. Druga, še hujša napaka pa je bila, da je pristal na trden časovni okvir nastajanja unije. Natančneje, na tisti del v sporazumu, ki je na eni strani postavljala podpisnicam konvergenčne kriterije, na drugi pa je določal, da mora monetarna unija začeti delovati najpozneje 1. januarja 1999.

Trden časovni okvir ni bil predviden niti v Delorovem poročilu iz leta 1989, nemška centralna banka pa ga je izrecno zavračala v vseh svojih izjavah od septembra 1990 do konca leta 1991. Čeprav je natančno vedel, za kaj gre, se je Kohl v Maastrichtu znašel v pripravljene pasti.

Strinjal se je z notranjo ne-logiko dogovora. Zabetonirati nepremakljiv datum nastanka unije, hkrati določiti konvergenčne pogoje, ki jih morajo izpolniti kandidatke, če želijo sodelovati v uniji, je bilo nesmiselno. Bilo je približno tako, kot če rečemo, da bomo šli v nedeljo na izlet, če bo sijalo sonce, vendar pa bomo šli v nedeljo v vsakem primeru na izlet.

V Maastrichtski sporazum pa so vgradili še tretjo usodno konstrukcijsko napako: sodelovanje v monetarni uniji ni prostovoljno in dogovor naj bi veljal za večno. To pa je pomenilo, da bi Svet Evropske skupnosti lahko najpozneje do prve polovice 1998 prisilil Nemčijo v sprejem evra, četudi bi ta imela tehtne razloge zoper monetarno unijo.

NEPOTREBNA CENA PONOVDNE ZDRUŽITVE

V imenu ponovne združitve vzhodne in zahodne Nemčije je nemška delegacija privolila v Maastrichtski sporazum, čeprav bi ga, kot so sami priznali njeni člani, morala zavrniti. Vlada je očitno menila, da mora za francosko soglasje k ponovni združitvi narediti prav vse, kar od nje zahtevajo – tudi likvidirati nemško marko.

Res je, da je francoski predsednik Mitterrand včasih poskušal nemško združitve preprečiti (od tod njegov nerodni obisk v vzhodnem Berlinu tik pred padcem režima), potem pa je v

tem zaslutil svojo poslovno priložnost in jo je tudi zgrabil. Njegov zunanjepolitični svetovalec Jacques Attali je popolnoma odkrito povedal, da je Maastrichtski sporazum dolg in zelo zapleten dogovor, ki pa v bistvu služi le enemu samemu cilju – "znebiti se nemške marke".

Vendar pa Francija ali Velika Britanija nista nikoli nameravali preprečiti nemške združitve, in to bi moral Kohl pravzaprav vedeti. Nemčija se je združila, ker so tako želele ZDA in ker je bila Sovjetska zveza prešibka, da bi to preprečila. Že 24. oktobra 1989, šestnajst dni pred padcem berlinskega zidu, je predsednik Bush izjavil: "Za razliko od nekaterih evropskih držav me ponovna združitev Nemčije ne skrbi."

Ko je Kohl 15. julija 1990 prišel na pogajanja v Sovjetsko zvezo, je bil ameriško-ruski posel praktično že sklenjen. Nemci "so se premikali po dolgi, utrjeni poti, ki jo je načrtoval Washington", je pisal Josef Joffe v vodilni ameriški zunanjepolitični reviji *Foreign Affairs*.

Kdor o tem dvomi in še vedno verjame v pravljico, da je ponovno nemško združitev omogočila Evropa, naj si prebere odlično raziskovalno delo *Germany Unified and Europe Transformed*, ki sta ga napisala Zelikow in Rice (Cambridge 1995).

Sicer pa je samo delno res, da je Kohl "združil Nemčijo", kot ga hvalijo v naslovu ene od njegovih biografij. Res je, da je delal za združitev, ko je bila ta že na dosegu rok in je niti ni bilo več mogoče preprečiti. Pogajanja leta 1990 je vodil zelo prizadevno in spretno.

Kaj pa prej? Do leta 1989 o "ponovni združitvi" ni nikoli javno spregovoril. Manj kot leto dni pred padcem zidu je bil še prepričan, da sam tega ne bo dočakal – Ronald Reagan je bil že leta 1987 ob zadnjem obisku v Berlinu bolj realen. Ko so Kohla februarja 1989, torej le devet mesecev pred padcem zidu vprašali, kako si predstavlja ponovno združitev, mu ni padlo na misel nič bolj izvirnega, kot izjava, da mu gre predvsem za "enotno evropsko politiko". Po pripovedovanju profesorja Manfreda Abeleina in drugih članov parlamentarne

frakcije CDU/CSU vem, da je Kohl v 80-tih letih vedno je-
zno reagiral, če je kdo začel razpravo o združitvi.

O ozadju združevanja je 13. marca 1997 v *Frankfurter Allgemeine Zeitung* pisal tudi profesor Detlef Junker. Opozoril je na to, da je večina ameriškega prebivalstva z veseljem pozdravila nemško ponovno združitev – kljub "globoko zasidranemu nezaupanju do Nemčije pri mnogih intelektualcih, v akademskem svetu in med ameriškimi Judi". Amerika tradicionalno ni bila nikoli sovražna Nemcem. "Nemčija je postala za Združene države problem samo takrat, ko je grozilo, da bo postala evropski hegemon in zatiralec."

Nemška vlada nikakor ne bi ostala osamljena, če bi zavrnila Maastrichtski sporazum v takšni obliki, v kakršni je bil sprejet. K temu je niso silile niti ZDA niti Sovjetska zveza. Britanska premierka Margaret Thatcher je celo javno zavrnila enotno valuto in denarno politiko EU. Profesor Junker je prišel do naslednjega sklepa:

"Vprašanje je, če je ameriška vlada spomladi leta 1990 pravilno ocenila daljnosežnost in možne posledice cene za ponovno združitev, ki jo je zahtevala predvsem Francija – in jo je Nemčija tudi plačala. Namreč posledice obljube, da bo združena Nemčija, predvsem pa njena marka, postala evropska."

Francija je sicer dobila želeno "kompenzacijo" za ponovno nemško združitev (tako pravi Josef Joffe), vendar v ozadju ni bilo mednarodnega pritiska. V resnici je šlo zgolj za mojstrsko izpeljan diplomatski dosežek dveh politikov, ki jima je v Maastrichtu uspelo prelistiti Kohla: to sta bila François Mitterrand in Italijan Giulio Andreotti.

V nekem hotelu izven mesta sta se sestala že v nedeljo, 8. decembra 1991 zvečer, še pred začetkom maastrichtskega vrha, in skovala pravi makiavelističen načrt: sprejeli bodo stroge nemške pogodbene pogoje, predvsem konvergenčne kriterije (čeprav jih Italija nikakor ni mogla izpolnjevati), v zameno pa bodo zahtevali nemško zavezo, da najpozneje v začetku leta 1999 začne avtomatično in nepreklicno delovati monetarna unija.

ZADNJA LETA EVRA

In tako se je zgodilo, da so Kohl, Genscher in Waigel pustili določiti vozni red nastajanja evra, ki se je takrat imenoval še ECU. Po Maastrichtu pa se je kar nekajkrat zazdelo, da bo ta vlak iztiril in nikoli prispel na cilj, kajti premagati je bilo treba strahotna nasprotovanja. Boj za evro se je šele začel.